

1831 NÜFUS SAYIMINA GÖRE ADANA VE ÇEVRESİNDE MÜSLÜMAN NÜFUS

Muhammed CEYHAN*

Özet

Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı niteliğini taşıyan 1831 sayımının yapıldığı yerlerden birisi de Adana'dır. Söz konusu sayımda sadece erkekler sayılmış olup, bölgedeki Müslüman ve Gayrimüslim nüfus ayrı ayrı defterlere kaydedilmiştir. Defterlere kaydedilen kişilerin; menşei, babasının ismi ve lakabı, kendisinin ismi ve lakabı, vücut özellikleri, mesleği, yaşı gibi özellikleri hakkında bilgi bulunmaktadır.

Söz konusu çalışmamızda, 1831 sayımında tutulan defterden elde ettiğimiz verilere dayanarak Adana ve çevresindeki Müslüman nüfusun miktarı, yaşı ve vücut özellikleri hakkında istatistikî bilgi verilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, çalışmadan elde edilen veri ve bilgiler, Adana ve çevresi ile ilgili olarak mevcut literatür ile karşılaştırılarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı Devleti, Adana, Nüfus Defteri, 1831 Nüfus Sayımı.*

MUSLIM POPULATIONIN ADANA ANDITS SURROUNDİNG ACCORDING TO 1831 POPULATION CENSUS

Abstract

In Ottoman Empire, Adana was one of the first places when the first population census was made in 1831. In this census, only men were counted and muslim and nonmuslim population were registered to separate note books. The population

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü,
muhammedceyhan83@gmail.com

Tablodaki gerek kişi isimleri gerekse de baba isimleri incelendiğinde, isimlerin tamamı İslamî isimlerdir. Türkçe isme hemen hemen hiç rastlanılmamıştır.

Adana'da kişiler ve babaları mevki ve konumuna göre El-hacc, Es-seyyid, Molla, Şeyh, Efendi, Bey, Ağa gibi unvanlar almışlardır. Ancak bu kişilerin sayısı oldukça azdır. Daha ziyade Akkızıoğlu, Akoğlanoğlu, Araboğlu, Acemoğlu, Başbüyük, Bacaksız, Bıçaksız, Böcek, Çamcı, Çapar, Köçekoğlu, Köleninoğlu gibi lakaplar kullanılmıştır. Diğer taraftan bazı yerleşim yerlerinde ise kişilerin, Adıyamanlı, Harputî, Ahışhavî, Behisnivî, Cineli, Diyarbekirli, Çermikli, Gergerli, Hısn-ı Mansurî, Karslı, Lazkiyeli, Malatıyyeli, Urfalı, Tarsuslu şeklinde daha ziyade menşe ifade eden lakapları vardır. Bu durum söz konusu yerlerden daha önceleri Adana'ya bir nüfus hareketlenmesinin olduğunu göstermesi açısından çok önemlidir.

Sonuç

Elde edilen istatistikî verilerden hareketle 19. Yüzyıl Adana merkez ve civarındaki nüfusun miktarı, yaşı, yerleşim türlerine göre dağılımı, şekil özellikleri bir bütün olarak ortaya çıkmaktadır. Bu verilerden tarihçilerin her konuda istifade edebileceği gibi, farklı disiplinlerin de yararlanabileceği hatta yararlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Nüfusun özür durumunda belirttiğimiz gözün *Trahom* adı verilen bir hastalık neticesinde körelmesi, Tıp Tarihçilerinin de söz konusu verilerden istifade edebileceğini göstermektedir. Diğer taraftan nüfus bilimcilerin Adana nüfusunun demografik özelliklerini sağlıklı bir şekilde değerlendirebileceği oldukça doyurucu bilgiler mevcuttur. Keza, ad bilimciler gerek yer adları gerekse de şahıs adları ve lakaplarından fazlasıyla istifade edebilirler. Netice itibariyle elde edilen verilerin, disiplinler arası çalışmalara katkı sağlayacağı düşüncesi ve temennisindeyiz.

KAYNAKÇALAR

A. Arşiv Vesikaları

1. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)*

Nüfus Defterleri (NFS. d.): Defter no: 3698, 4229, 3706, 7450.

2. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

Adalar Şer'iyeye Sicilleri, Defter No: 111, sayfa no: 88-b, Belge no: 136.

B. Araştırma ve İnceleme Esimleri

BARKAN, Ömer Lütfi, "*Tarihî Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi*", *Osmanlı Devleti'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Osmanlı Devlet Arşivleri Üzerine Tetkikler-Makaleler*, Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Hüseyin Özdeğer, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2000, C. 2, s. 1414-1426.

BEHAR, Cem, “Osmanlı Nüfus İstatistikleri ve 1831 Sonrası Modernleşmesi”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, Derleyenler: Prof. Dr. Halil İnlacık-Prof. Dr. Şevket Pamuk, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, 2011, s. 63.

ÇİMEN, Adnan, “Sayım, Kayıt Düzeni Ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 14/3 (2012), ss. 183.

ELİBOL, Numan, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y.2007, C. 12, S. 2, Isparta, ss.152-153.

GÜNEŞ, Mehmet, “Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahlihi”, *Gazi Akademik Bakış*, C. 8, S. 15, Kış 2014, Ankara, ss.230

KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğu’nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, 2010, s. 8-9.

KARPAT, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2010. s.239-240

KARSANDIK, Özlem, *Çağdaşlaşma sürecinde Adana: 1839-1876*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2012, s. 202-203.

KURT, Yılmaz, “Osmanlı Toprak Yönetimi” *Osmanlı*, C. 3, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, ss.59-62.

-----, *XVI. Yüzyılda Adana Tarihi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1992, s. 58-59.

ÖZEL, Oktay, “Avarız ve Cizye Defterleri”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, Derleyenler: Prof. Dr. Halil İnlacık-Prof. Dr. Şevket Pamuk, Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, 2011, s. 35.

Rehber Ansiklopedisi, Trahom Maddesi, C. 19.

C. Elektronik Kaynaklar

<http://www.nvi.gov.tr/Hakkimizda/Tarih.html>Erişim Tarihi 2015.